

Fig. 1. Kirken og kirkegården set fra sydvest. NJP fot. 1992. – *Kirche und Friedhof, Südwestansicht.*

LINDKNUD KIRKE

MALT HERRED

Sognet nævnes første gang i kirkelisten i Ribe Olde-moder (ved midten af 1300'erne), da kirken var sat til en afgift på 4 skilling sølv (jfr. s. 1020f.). Forekomsten af hele to Mikaelfigurer (jfr. inventar) tyder på, at kirken kan have været viet *S. Mikael*. Sognet blev anneks til Brørup senest ved reformationen.¹ Det blev et selvstændigt pastorat 1895; samme år opførtes en filialkirke i Hovborg i sognets nordvestre del.

Kronen solgte 1720 kirken til overførster Hans Bachmann til Estrup (Malt sogn),² og den fulgte herefter Estrup indtil 1770'erne.³ 1780 tilhørte kirken et antal bønder i sognet⁴ og herefter samtlige sognets beboere (sml. indskrift på altertavlen 1792). Den er formodentlig overgået til selveje o. 1912.

Mønter. I forbindelse med en restaurering 1968 fandtes ved harpning af gulvlagene i koret 15 mønter, heraf 12 middelalderlige. Af tre danske var den ældste

slået under Valdemar Sejrs. Af de øvrige, tyske, var de ældste mecklenborgske hulpenninge fra o. 1400.⁵

Sagn. Til sognet er knyttet et sagn om en lindorm, der holdt til ved kirken, så ingen kunne komme ind. Den dræbtes af en tyr, som en enlig pige opfødte med nymalket mælk og korn. Ifølge andre versioner skal kirken være flyttet fra Ulvhøj til Lindknud på grund af ormen eller være bygget på en brandtomt, hvor folk havde brændt ormen ihjel.⁶ En anden version lader lindormen være et klogt væsen, som folk rådspurgte ved sygdom og i pengetrang; dens billede sås på kirkemuren.⁷ Kirkens tømmer skal være hentet i Bøgeskov syd for Lindknud.⁸

Kongen tillod 1554, at værgerne måtte beholde kirkens part af tienden til at bygge og forbedre med.⁹ – 1864 betaltes af kirkens kasse »krigsudgifter« af kirkeengen til den fjendtlige armé.¹⁰

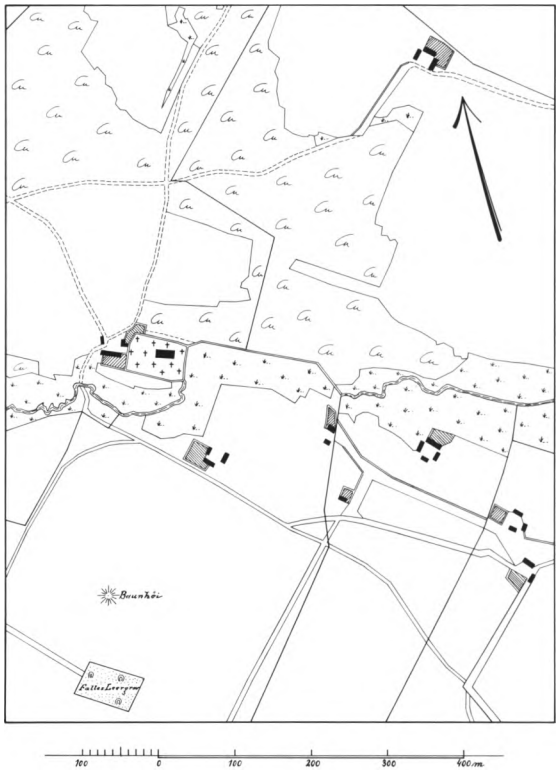

Fig. 2. Matrikelkort 1:10000, sammentegnet af øverst (nord for bækken) et kort over Debelgårdenes jorder, opmålt af I. C. Baden 1820, og nederst Lindknud bys jorder, opmålt 1792. Rettelser medtaget indtil henholdsvis 1865 og 1855. Kopieret af Anna Thorsen. – Katasterkarte, vermessen 1820 und 1792.

Kirken omgives i dag af landsbyen mod nord og vest, mens der fra kirkegården stadig er frit udsyn over eng og mark mod øst og syd. Kirken er rejst øverst på en tungeformet banke nord for og parallelt med et lille vandløb, der strømmer mod vest mod Holsted å (sml. situationen i Vester Starup, s. 1652). Beliggenheden er formodentlig bestemt af et vadested, nu en dæmning, over bækken lidt vest for kirkegården. Kirkebankens kontur mod vest er nu delvis udvisket ved opfyldning. Kirken står på et lille, græsklædt plateau, tidligere optaget af grave (sml. fig. 3 og 7).

Kirkegården, der omgives af dobbelte stendiger, optager efter mindre udvidelser i nord, syd og vest 1880 hele den kuplede kirkebanke; i vest er den yderligere udvidet 1957 ved opfyldning.

De udflyttede diger tjener til fastholdelse af det faldende terræn. Inden for østdiget er en hæk af navn og mod syd en høj bøgehæk. Kirken skærmes af store træer: ahorn, ask, lind og seljær.

Hovedindgangen i vest, fra en foranliggende parkeringsplads, er en udflyttet køreport med ganglåde mellem tre granitpiller, kronet med jernkugler fra 1883.¹¹ Kirkegårdsporten synes fra gammel tid at have været i denne side. En vestre tåle manglede 1738 et drejeligt »kors-træ«, og stængerne i den underliggende trist var løse.¹²

Kirkegården målte 1862 126×75 alen (ca. 80×47 m) og lå da hen i græs, kun med en gang fra porten i vest til kirken. Efter udvidelsen 1880¹³ blev kirkegården i sommeren 1882 udparcelleret i faste gravsteder, så hver sogneboer havde plads til mindst seks grave. Hertil kom gange og reservejord til nybyggere eller udflyttere.¹⁴ Efter udskiftningen blev det pålagt at holde gravstederne rene, og der blev plantet (gran)træer »for at få kirkegården til en mere hyggelig plads«.¹¹

Et hvidkalket, teglhængt ligkapel i kirkegårdens nordvestre hjørne er bygget 1939¹¹ og udvidet i nordenden med graverfaciliteter 1987 (ark. Bent Vestergård, Vejen). Sidstnævnte år opførtes tillige et redskabshus af træ udenfor norddiget.

Klokken hænger i en klokkestabel (jfr. fig. 7) på kirkegården nord for kirken. Stabelen er, som en tilsvarende i Hovborg, (fra 1914), en let konstruktion af betonstolper og -bjælker, dækket af et tegltag. Klokken hang efter nedtagning fra tårnet 1875 i et spåntækket ophæng i korgavlen, før den 1887 flyttedes til en tistabel nord for kirken.¹⁵

BYGNING

Kirken består af romansk kor og skib, hvortil der i senmiddelalderen er føjet et våbenhus i syd og et senere noget reduceret tårn i vest. Orienteringen har en betydelig afvigelse til nord.

Den lille romanske bygning er opført af granit, der i koret og nederst i skibets langsider er

Fig. 3. Luftfoto af kirken og kirkegården set fra sydøst. Ålborg Luftfoto o. 1950. Det kgl. Bibliotek. – *Luftaufnahme von Kirche und Friedhof Südostansicht.*

tildannet som egentlige *kvadre* og i det øvrige brugt som rå og kløvede *kampesten*.¹⁶ Murene bærer præg af mange reparationer og omsætninger, hvorfor kun få oprindelige detaljer er tilbage. Af romanske åbninger er således kun bevaret to vinduer i koret. Korgavlen er sat om flere gange, og det samme gælder kirkens sydside, hvis øverste parti står cementpudset.

Korets grundplan synes indvendig at være afsat som et kvadrat. I det ret korte skib divergerer murene mod vest, hvor gavlen er godt en halv meter bredere end i øst.

Bygningen hviler på en profileret *sokkel* (jfr. s. 2672, fig. 9), en kraftig vulst med hjørneklodser, som kirken har tilfælles med nabokirkerne i Bække og Brørup (s. 2390, 2708), og som også kendetegner soklen i Vorbasse kirkes vestudvidelse, hentet fra den nedbrudte kirke i Fitting (s.

2302). Hjørneklodserne, 9×9 cm, er bevaret i østenden bortset fra skibets nordøstre hjørne. I skibets forstyrrede vestende mangler den nordre hjørnekvader, den søndre er nu anbragt på hovedet nogle skifter over jorden. Andre sokkelsten er flyttet og brugt under tårnet.

Koret er af kvadre helt til den øverste gavlspejds; under det videre byggeri vestover er anvendt kvadre i de nedre to tredjedele af skibets sydside,¹⁷ mens der kun er to skifter over soklen i nordsiden. Vestgavlen, nu tildels skjult af tårn og trappehus, synes overvejende at være af marksten.

Ifølge F. Uldall, der besøgte Lindknud 1887, bar to jernankre i den omsatte korgavl årstallene 1715 og 1749. I gavlspejdsen indgår skråtilhugne kvadre, der har udgjort trekantens taglinie; endnu en kvader er indmuret i alterbordet.¹⁸

Skibets gavle, hvoraf den vestre er delvis afbrudt i forbindelse med tårnbyggeriet, er af rå og kløvede kampesten.

Dørene, hvoraf den nordre er tilmuret, har begge mistet deres oprindelige karakter, vistnok ved en ommuring allerede i senmiddelalderen. Norddøren står indvendig som en fladbuet niche, 140 cm bred i murflugten (jfr. fig. 7). Udvendig dækkes den smalle åbning, der bryder soklen, af et fladbuet stik (af munkesten?). Syddøren er stærkt udvidet 1960 (ark. Richard Aas)¹¹ og nu retkantet mod våbenhuset. Ifølge Uldalls beskrivelse fremtrådte den tidligere i en skikkelse svarende omtrent til norddørens.

Vinduer. En lille romansk åbning i korgavlen, 42 cm bred i murflugten, har monolit overligger og sålbænk; karmene er af rejste kvadre. Vinduesets indre, der 1887 stod som en blænding, er nu tilmuret. Et tilsvarende, tilmuret vindue i korets nordside, udvendig 57 cm bredt, står som en dyb, svagt smiget, indvendig blænding. Ved Uldalls besøg 1887 var en (oprindelig?) *tegetræsramme* endnu i behold. I korets hvidtede gavltre-kant er indmuret en løsreven overligger (måske den der 1887 lå foran våbenhusdøren), og endnu én er indsat i tårnummets nordvæg, 63 cm bred i murflugten.

Indre. Væggene er af marksten, der i skibet er helt glatpudsede. Den runde korbue er over vederlagshøjde ommuret i tegl i to omgange, se-

nest 1890. Den har stærkt profilerede, omløbende kragbånd af cement. I nordsiden har man ved sænkningen af skibets gulv 1968 fremdraget en *sokkel*, svarende til den udvendige og som denne med en terningformet hjørneklods mod skibet. En hvidtet sokkel i syd forekommer ny. – Ifølge Helms (1873) havde den da allerede ommurede korbue en svag tilspidsning foroven og ingen kragbånd; bueslaget var trukket noget tilbage fra vangernes forside.

Rummet dækkes af et træloft, hvis bjælker 1968 blev beklædt med lysbejdsede fjæl, hvorover der ligger umalede brædder.

Tagværkerne er nyere, af fyrretræ. I tømmeret over koret indgår fem ældre hanebånd af eg.

Ændringer og tilføjelser. I senmiddelalderen tilføjede man som nævnt et våbenhus i syd og et tårn i vest. Tårnet, der oprindelig har været noget højere, har muligvis mistet sin overdel allerede i 1600'rne.

Våbenhuset foran syddøren er middelalderligt i sin kerne, men ændret ved restaureringerne o. 1888 og 1967-68 (ark. Rudolph Gram). Det er opført af munkesten, hvilende på en gråmalet, fremspringende sokkel, vistnok af granit. Gavlen, der er ommuret 1967-68, smykkes af en høj, rundbuet tvillingblænding, som indeholder døren. Denne står nu med en fladbuet afslutning og optager blændingen i dens fulde bredde. Burman Beckers tegning fra o. 1860 (fig. 6) vi-

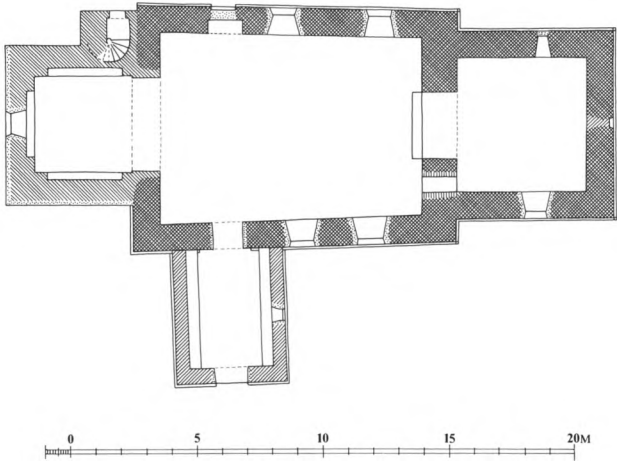

Fig. 4. Grundplan 1:300, målt af Aage Bugge 1926. Suppleret af NJP og tegnet af Marianne Nielsen 1993. – Grundriss.

Fig. 5. Kirken set fra sydøst. Fot. o. 1900. – *Südostansicht der Kirche, um 1900.*

ser døren som en smal, falset åbning, ifølge Uldall dækket af en flad bue. Ved en restaurering året efter¹⁵ fik døren en retkantet afslutning og fremtrådte sådan frem til 1967-68 (jfr. fig. 5). Et lille, retkantet vindue i øst er indsat 1887.¹⁰ Det nuværende tegltag med konsoller under hjørnerne er fra 1967-68, da det afløste et skifertag fra o. 1888. Rummet dækkes af et træloft med fire indklædte bjælker. Som andre af egnens våbenhuse stod det oprindeligt med åben tagstol; det første loft blev lagt 1847.¹⁵ I gulvet ligger gule teglsten på fladen, der 1960 har erstattet et cementgulv. 1862 var der murstensgulv.¹¹ Murede bænke langs væggene, af rå kampesten, kan høre til den oprindelige indretning.

Det nedskårne *tårn*, hvis tag nu kun ligger en meter over skibets, er rejst af munkesten over en sokkel af granit, tildels bestående af udflyttede sokkelkvadre fra skibet. Syd- og vestfacaderne er skalmurede og glatpudsede; gammelt murværk ses nu kun i nord. Tårnets østgavl hviler på skibets vestgavl. Tårnrummet, der nu dækkes af et træloft, forbindes med skibet ved en rund bue, der åbner sig i hele rummets bredde mod kirken. De tre sider optages af spidsbuede

spareblændmger, en sten dybe, som samtidig udgør en art skjoldbuer, der har båret et nedtaget thvælv (fig. 8). I murfladerne ses med 10 skifters mellemrum kvartstens bomhuller. I et fladrundbuet vindue i vest er 1872 indsat en støbejernsramme.

Der er adgang til tårnets øvre del ad en vindeltrappe i et samtidigt trappehus ved nordsiden. En lille, lav, fladbuet dør fører ind til en højrevendt, muret trappe med spindel af runde sten. Trappen udmunder i, hvad der tidligere

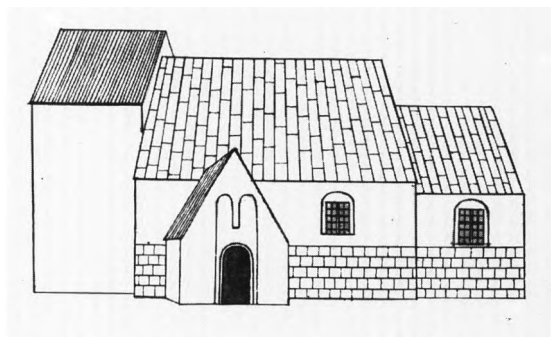

Fig. 6. Kirken set fra syd. Tegning af Burman Becker o. 1860. Det kgl. Bibliotek. – *Südansicht der Kirche, um 1860.*

Fig. 7. Kirken set fra nordvest. NE fot. 1987. – *Nordwestansicht der Kirche.*

må have været tårnets mellemstokværk, men nu kun er et tagrum med en rundbuet lem i vestre gavlspids.

Det er ikke muligt at afgøre, hvornår tårnet har mistet sin øvre del. Dette kan være sket allerede i 1600'rne, da sognet led stærkt under svenskekrigene.¹⁹ Det er vel tænkeligt, at hvælvet er nedtaget (nedstyrtet?) samtidig med, at tårnet forfaldt på grund af manglende vedligeholdelse. Det nuværende tag, af vingetegl, er lagt op ved Rudolfs Grams istandsættelse 1967-68. Tagfladen er ved aftrappede konsoller under hjørnerne hævet, så taget nu har samme hældning som skibet. Taget havde tidligere en noget stejlere hældning (jfr. fig. 3 og 5).

Vedligeholdelse og istandsættelser. Kirkeværgerne fik 1554 tilladelse til at bruge tienden til at bygge og forbedre kirken med (jfr. historisk indledning). Sognet led meget under svenskekrigene 1657-60, da befolkningen næsten blev udsløjet,²⁰ og det er som nævnt tænkeligt, at

tårnet er forfaldet i generationen efter krigene. Af sporadisk bevarede oplysninger fremgår det, at kirken i sommeren 1767 blev repareret på blyet og andet, og at der nu ikke fandtes anden brøstfældighed, end at loftet behøvede en liden hjælp.²¹ 1789 var loft og vinduer ifølge synet utætte, så det trak ind i kirken. Det følgende år beskrives vinduerne alle som meget ringe, bjælkerne var rådne og tag og loft utæt, så det regnede ned. Disse mangler udbedredes ved en reparation 1792, som sogneboerne mindedes ved en indskrift på altertavlen. Ifølge synet 8.juli samme år var kirken sat i stand og kalket, inventaret repareret og malet og gulvet lagt om.²² 1813 nævnes nye reparationer,²³ og 1849 blev loft og tag istandsat.¹⁵

En *hovedreparation* 1890 har formodentlig omfattet både en ommuring af korbuen og nyt gulv.¹⁰ Ved en istandsættelse 1926-27 ved arkitekt Aage Bugge, Varde, indrettedes en fyrrkælder under skibets nordside.

Vinduer. De to rundbuede støbejernsrammer i skibets nordside er indsat i nybrudte åbninger 1871; et lignende vindue blev det følgende år indsat i tårnet. Tre lidt større jernrammer i syd, indfattet i granit, er fra 1884.¹⁰ Sydsidens jernvinduer afløste retkantede trærammer, der, som det ses på Burman Beckers tegning (fig. 6), var anbragt i fladrundbuede blændinger.

Ved restaureringen 1967-68 blev korets gulv hævet, så det nu ligger to trin over skibets gulv. Det er lagt med gule, kvadratiske fliser; under bænken er der træfjæl. – 1862 havde kirken murstensgulv i midtgangen og under bænken og trægulv i kor og tårnrum. Et første flisegulv med diagonalt stillede sten i koret blev lagt i 1880'erne.¹¹

Tagbeklædning. Kor og skib har i det mindste siden 1700'erne været tækket med bly, mens der er tegltag over tårn og våbenhus. 1738 var blyet over det lille trappehus tildels erstattet med brædder;¹² 1862 var det helt tækket med træ.¹¹ 1890 solgtes vist alt det gamle bly, og der indkøbtes nyt for 2784 kr.¹⁰ Det nuværende blytag, omlagt 1954, bærer blystøbernes initialer: »BB« (Bøjle Bøjlesen, Stauning), »KB« (Knud Bøjlesen) og »SM« (Søren Munk).

Opvarmning. 1891 indkøbtes en kakkellovn,¹⁵ der opstilledes i skibets nordøstre hjørne. Den afløstes 1926 af en kalorifer med fyrkælder under skibets nordside, hvortil der var adgang via en udvendig trappe. 1967 installeredes luftvarme, der 1988 er ændret fra oliefyrt til elvarme.

Kirkens nuværende ydre med hævede tegltage over våbenhus og tårn skyldes en *restauration* 1967-68 ved arkitekt Rudolph Gram. Ved denne lejlighed blev lofterne fornyede og gulvets fliselægning uskiftet. Harpning af det afgravede jordfyld i koret førte til fundet af adskillige middelalderlige mønter (se historisk indledning). Den velholdte kirke står i dag hvidt på nær koret og skibets sydside, der er i blank mur og øverst pudset med cement. Soklen under skib, tårn og våbenhus er gråmalet. Indvendig er væggene kalkede.

†*Vægmaleri.* 1887 betalte Jørgen Kristensen for at (op)male alterets baggrund, dvs. korets

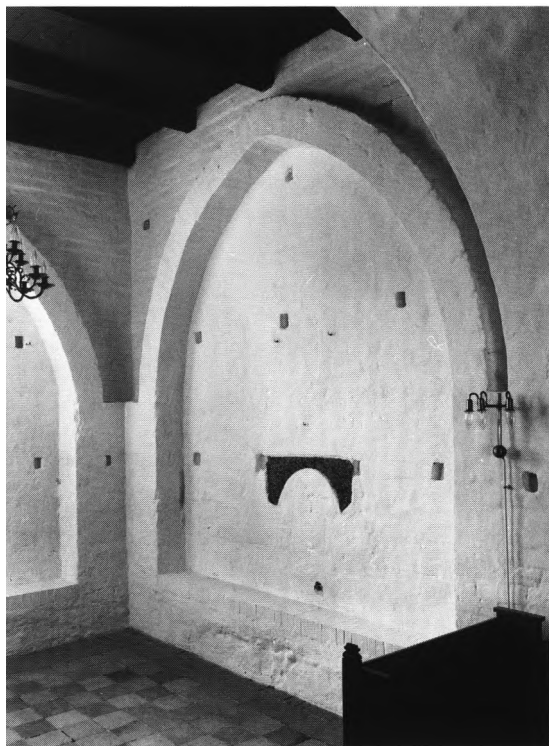

Fig. 8. Hvælvforlæg i tårnrum (s. 2677). NE fot. 1993. – *Gewölbevorsprung im Turmraum.*

østvæg.¹⁰ Synet påbød 1888, at væggen blev beklædt med blindramme og lærred og malet med en mørkerød oliefarve.¹⁵ Den malede kulisser ses på et fotografi o. 1900 (fig. 30).

INVENTAR

Oversigt. Samtidig med bygningen er vel alene den billedprydede romanske granitfont, men næppe meget yngre er en sidealterfigur af S. Mikael fra o. 1230-60, der siden 1898 er overladt til Museet på Koldinghus. Senmiddelalderen o. 1500 er rigt repræsenteret, i kirken ved alterbordet, et korbuekrucifiks og den skriftløse klokke, i Koldinghusmuseet ved *figurer af Nædestolen, Maria med barnet og endnu en S. Mikael (kirkens værnehelgen?), stammende fra en *(side)altertavle, samt ved *sidefigurer af Maria og Johannes, hørende til det nævnte krucifiks.

Af en ungrenæssanceindretning er bevaret et par stolegavle fra o. 1580, der har dannet model for de nuværende, nye stolegavle, samt en *præste- og skriftestol med årstallet 1577, nu på Koldinghus. Fra samme tid stammer kirkens gode altersølv, der bærer

Fig. 9. Indre set mod øst. NE fot. 1987. – *Kircheninneres gegen Osten.*

indskrift med kirkeværgernes navne og er udført af samme ukendte guldsmed som Alslev kirkes fra 1579.

Altertavlen er et arbejde i høj renæssance, der må være udført o. 1610 af snedkeren Mads Christensen Gamst i Revsing. Prædikestolen knytter sig til arbejder af hans lidt senere kollega Jens Mortensen i Kolding og må stamme fra tiden o. 1640; rester af dens *himmel er på Koldinghus. 1700'rne er repræsenteret ved alterstagerne fra 1710, der ifølge indskrift er givet af Maria Margrethe von Langenberg (til Estrup) på præstens opfordring, og af dåbsfadet, som dog først er erhvervet 1889.

Farvesætning og istandsættelser. Indretningens nuværende fremtræden skyldes restaureringen 1967-68 og en istandsættelse 1973-74, hvorved der på altertavle og prædikestol er fremdraget en klædelig, lokal stoffering fra 1792 med tilhørende malerier i altertavlens storfelter. Ved samme lejlighed er krucifikset istandsat og nymalet, mens det øvrige inventars farvesætning i diskrete toner går tilbage til 1967-68.

Synet fandt 1789 inventaret så forfaldent, at altertavle, prædikestol og skriftestol var til vansir for kirken. Nymalingen 1792 blev ifølge indskrift på altertavlen foretaget på foranledning af lodsejere og kirkeværgere. Ved en restaurering 1849 maledes der atter, hovedsagelig i brunt, sort og gult, og altertavlen fik nye (†)malerier. 1863 holdt egetræsfarven sit indtog ved en maling af den øvrige korindretning; den brune farve udstraktes 1873 til stoleværket, mens de senmiddelalderlige skulpturer samme år fik en broget opmaling, der er i behold på de figurer, som 1898 kom til Koldinghusmuseet. 1877 overklæbede maler H. Hansen, Holsted, altermalerierne med lærredsmalerier, mens tavlen i øvrigt tillige med prædikestolen fik en broget nymaling. Alt inventar blev 1927 nystafferet i renæssancestil af malerne R. Jung, Gesten, og Kr. Nielsen, Vejen.

Alterbordet er senmiddelalderligt, muret af muren og genbrugte romanske kvadre, 151×114 cm, 95 cm højt, med bordplade i blank eg fra

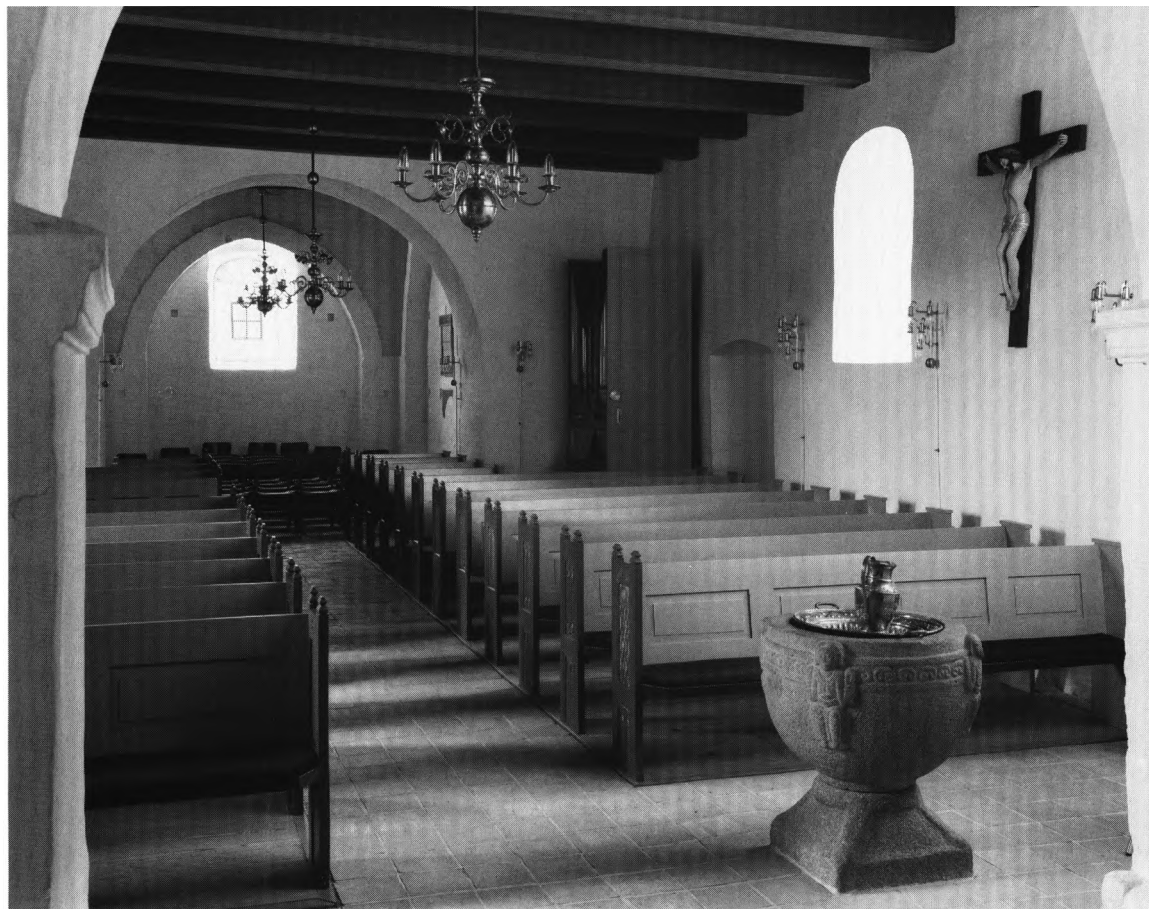

Fig. 10. Indre set mod vest. NE fot. 1987. – *Kircheninneres gegen Westen.*

1967-68. Teglstenene er lagt i munkeskifter, der afbrydes af de uregelmæssigt indsatte kvadre. Blandt disse er en tagrygningskvader, der viser, at alterbordet er sekundært i forhold til bygningen. Bordet fremtræder nu muret op imod korets østvæg, men dets østre del synes at være en sekundær udfyldning, idet en lodfuge 40 cm fra østvæggen må angive bordets oprindelige bagkant. Alterbordet, der 1874 ønskedes gjort lidt lavere,¹¹ står siden 1967 frilagt og hvidtet.

†*Alterklæder.* 1740 omtales alterklæderne som halvrådne,¹² og fra 1841 påtalte synet alterets manglende beklædning, der først synes afhjulpet 1848.¹⁵ 1862 blev klædet fornyet i rødt silkefløj med kors af guldbrokade, ligeledes 1877 og 1889, da man anskaffede det klæde, der ses på interiørbilleder fra første del af 1900'erne (jfr. fig. 30). 1962 blev det udskiftet med et klæde af mu-

sgråt fløj med guldkors, leveret af Selskabet for kirkelig Kunst.¹¹

Altartavle (fig. 12), o. 1610, et arbejde i folkelig renæssancestil, der må tilskrives snedkeren Mads Christensen Gamst i Revsing (Gesten sogn), hvis arbejder er dateret mellem 1602 og 1622 (jfr. s. 1696 med note 39). Den nuværende staffing med naive malerier er fra 1792, fremdraget ved en restaurering 1973-74.

Tavlens storstykke, hvis tre arkadefelter flankeres af korintiske frisojler, hviler på et postament med kvartrund gesimsbjælke og kronet af et todelt, gavlprydet topstykke, alt med sidevinger, der er udformet som rulleværkskartoucher. Storsøjlerne glatte skafter har entasis og prydbælter i form af rulleværk med diademhoved og (sydligst) en rosetbosse (fig. 15). Søjlerne, der står foran høje fyldinger, hviler på postamenter,

Fig. 11. Kristus og Samaritanerinden ved brønden, altermaleri 1877, nu aftrykket og opsat bag på altertavlen (s. 2683). NE fot. 1993. – *Christus und die Samariterin am Brunnen, Altargemälde 1877. Jetzt abmontiert und an der Rückseite des Altars angebracht.*

hvis sider har beslagværk med bosser og diademhoveder, mens forsiderne prydes af små pådyvlende, emblematiske relieffigurer (fig. 13a-d), som ikke synes umiddelbart tolkelige.²⁴ Fra nord ses 1) (fig. 13a) rulleværk med en nøgen, kvindelig figur, der nu mangler det yderste af armene, men som synes at have svunget et større redskab (høstredskab?). 2) (Fig. 13b) en nøgen, gående kvinde med stort svunget gevandt, der synes at dies af en meget stor fugl. 3) (Fig. 13c) en kvinde iført lange gevandter, der sidder på et tronsæde med en bog i højre hånd og den venstre hævet, nu uden attribut. 4) (Fig. 13d) næsten som a, men spejlvendt og øjensynligt mandlig. Det brede storfelts arkade er fladbuet og bæres af korintiske pilastre med beslagværk og diamantbosseprydet postament. Bueslaget, med lille midtkonsol, ledsages af tungebort og en perspektivisk udladende knækbort; sviklerne har mageligt rygliggende »engle«, i nord med yppigt kvindelige former, i syd med armene krydset ind foran brystet. Sidefelternes arkader er nogenlunde tilsvarende (fig. 15), dog med svagt hesteskoformede bueslag, båret af kannelerede joniske kvartsøjler; i sviklerne volutblade.

Postamentgesimsen, der er helt dækket af fladsnitagtigt rulleværk med diademhoveder, har under storsøjlerne fremspring, som yderst afsluttes af store hængekugler (delvis fornyede), mens de inderst hviler på postamentets fremspring. Disse, der har form af volutbøjler prydet af løvehoved med ring i flaben, er for den nederste dels vedkommende fornyet 1973-74; nyt er også det glatte postamentfeit og tavlens kraftige fodprofil.²⁵ Postamentets små, gennembrudte vinger har en velskåret akantusranke. Storvingerne, der foroven løber ud i bistre ørnehoveder, har englemedaljon og en frugtklase, hvis hængebånd er legetøj for to småengle (i nord) og to fugle (fig. 15). Storfrisen, med to stjerneagtige hængebosser under loftet, har tandsnitsarkitrav og brydes af bøjler med løvehoved; kronlisten ledsages af en kraftig æggestav.

Topstykkets to arkadefelter er fladbuede, men svarer ellers til storstykkets sidefelter bortset fra, at bueslagene bæres af joniske pilastre, hvis skafter har forsænket bort med småbosser. Yderst flankeres felterne af lidt undersætsige hermer, i nord en langhåret, fipskægget mand, i syd en kvinde (fig. 14).²⁶ Begge har skællet skaft med frugtklaser og hælder hovedet mod topstykkets midte, hvor en lille frontal krucifiksfigur er påsat med en korstværarm følgende topfrisen. Topvingerne, der yderst løber ud i et grotesk profilhoved, har englemedaljon og et vinget fabelvæsen af ubetvivleligt kvinde-køn; i syd ses endvidere en lille hund i snor (fig. 14). Topfrisen ledsages af tandsnit, og dens profilgesims bærer yderst to drejede vasespir, hvorimellem topgavlen hæver sig som en bred rulleværkskartouche omkring et skriftfelt. Herunder er påsat et lille skriftbånd (hørende til krucifikset), mens der allerøverst kommer en lille mand ud af rulleværket, bærende dets topvolut mellem sine vidt udrakte arme.

Den brogede staffering fra 1792 har efter fremdragelsen 1973-74 måttet suppleres en del; det gælder også indskrifterne, af hvilke postamentfeltets er helt ny. Stafferingen præges af rødt, gråt, hvidt, grønt og blåt (det sidste tildels som marmorering) og omfatter små sirlige blomsterranker samt rosenegrene over topfelter-

Fig. 12. Altertavle, o. 1610, tilskrevet Mads Christensen Gamst i Revsing (s. 2681). NE fot. 1987. – Altar, um 1610, Mads Christensen Gamst in Revsing zugeschrieben.

nes daterende indskrift: »Den(n)e Alter Tavle og Prædik Stoel med mere har Lindknud Sogns Lods-/ Eyere samt daværende Kirkevænger ladedet Staffere og male 1792«. Ligeledes i brunsort kursiv på hvid bund er i storfrisen anført: »Hel-lige Fader/ Hellige os din Sandhed. Dit Ord er idel Sandhed og/ varer evindeligen«, og i postamentfeitet (af nyt): »Herre, til hvem skal vi gaa hien? ...Joh. 6,68«.

Malerierne, der domineres af blå toner, er bedst bevaret for storfeltets vedkommende (ca. 10% retouche). Her ses Nadveren med ganske

små skikkelser forsamlet omkring et mægtigt bord. I nord ses Kristus på korset, i syd Opstandelsen (fig. 15) med Kristus svævende over graven på baggrund af et vældigt løvværk. Sidefelternes malerier viste sig ved afdækningen 1973-74 så ødelagte, at ca. 20-30% måtte suppleres. Deres tilstand skyldtes bl.a., at malerierne har været overklæbet med et sæt lærredsmalerier i mørke toner, der tjente fra 1877 til 1974 (jfr. fig. 30), og som nu er aftrukket og påsat bag på altertavlen. Storfeltets maleri viser Kristus og Samaritanerinden ved Brønden (fig. 11), det

nordre Kristus som den gode hyrde, det søndre Kristus på korset.

Tavlen, der må siges at være snedkerens flotteste, kaldtes 1739 gammel og brøstfældig, næsten uden maling; og der var fare for, at den ville falde til jorden, hvis ikke den fæstenedes til muren.¹² Tavlens forfald og »Van-ziir« for kirken var et tilbagevendende klagepunkt i årene op til restaureringen 1792,²² da man øjensynligt har afskrabet al ældre farve inden de nuværende påførtes.²⁷ En ny staffering 1849¹⁵ var hovedsagelig i brunt, sort og gult med *†malerier*, der bedst har ladet sig undersøge i storstykkets søndre felt. Her sås Troen og Håbet i form af en opslået bog foran et blått anker, bogen med frakturindskriften: »Vor Herres Jesu Christi Nye Testament«. Baggrunden var en rødbrun marmorering med lysegul kant, der forneden dannede et buet skriftfelt med hvid kursiv: »Lader os holde fast Ved Haabet, Hebr. 10,23«. Det nordre sidefelt havde en tilsvarende fremstilling af Lovens tavler,²⁸ storfeltet vistnok et malet Gudsoje med strålekrans, mens topfelterne savnede maleri. Allerede året efter ønskede provsten en forandring gjort ved storfeltets maleri, der ændredes til et forgyldt kors i indfatning som sidefelternes.²⁹ 1877 blev tavlen sænket ved fjernelse af postamentets nedre del; et simpelt fyrrebræt anbragtes i postamentfeitet.³⁰ Samtidig fik træværket en opmaling, der blev mindet med en på-

skrift på storgesimsens søndre ende: »Opmalet 1877 af H. Hansen, Holsted«, mens ovennævnte malerier (på lærred) fik plads i storfelterne. Formentlig nogenlunde ved samme tid har topfelterne fået de malerier af Johannes og Peter (efter Thorvaldsen), der ses på et ældre fotografi (fig. 30).³¹ 1927 foretog to lokale malere en nystaffering i renæssancestil (under bibeholdelse af malerierne), mindet med en ny påskrift på storgesimsens nordre ende: »Malet af R. Jung, Gesten og Kr. Nielsen, Vejen Anno 1927«. Til stafferingen hørte indskrifter (skriveskrift og fraktur) fra Matt. 8,17 og Ef. 53,5 i topfelterne, i storfrisen: »Hellige Fader. Hellige os i din Sandhed. Dit Ord er Liv og Sandhed og varer Evin-deligen« samt i postamentet: »Jesus Krist er Livsens Kilde«.³² Med restaureringen 1973-74 har altertavlen fået sin nuværende fremtræden.

*(†) *Altertavle* (fig. 17), o. 1475-1500, bevaret er midtskabets tre figurer, en Nådestol, flankeret af Maria med barnet (til venstre) og S. Mikael på dragen.³³ Nådestolen, 70 cm høj, udgøres af en aldrende, kronet Gudfader, der sidder på en tronstol og holder sin korsfæstede søn frem for sig. Gudfaders store krone mangler nu sine blade, hans bryn er sammentrukne, næsen fyldig, munden fast, og hans lange, stride hår og skæg lægger sig ud over bryst og skuldre. Hænderne holder han støttende under kors-tværræmens ender, den åbne kappe er lagt ind over

Fig. 13a-d. Altertavle, o. 1610, emblematiske småfigurer på søjlepostamenterne, utolkede (s. 2682). NE fot. 1993. – *Altar, um 1610, unbekannte, emblematische Figürchen an den Säulenuntersätzen.*

knæene, og skoene er sat bredt på det kantede fodstykke. Sønnen er fæstnet til et T-kors med næsten vandret udstrakte arme, hovedet hælder mod højre skulder, kroppen hænger lodret og højre fod er drejet ind over den venstre. Tornekronen er snoet, øjnene lukkede, ansigtet i øvrigt som Gudfaders. Lændeclædet er helt kort, alle fingre mangler. Maria, 71 cm høj, står med let sænket blik rækkende en åben bog til det krølhårede barn, der sidder på hendes højre arm. Hendes krone har mistet bladene. Det lange, bølgede hår dækker næsten hendes venstre arm, ansigtet er alvorligt, kappen hæftet med en strop i halsen og ført ind foran kroppen, hvorved stoffet danner store, knækkende foldeskåle. Barnet, hvis bare tær stikker frem under kjortlen, griber med begge hænder om bogen. S. Mikael, 73 cm høj, er vist som en yngling, stående roligt på ryggen af udyret, idet han med begge hænder planter sit (nu manglende) spyd i dets vredt løftede gab. Kun en rest af den højt løftede venstre hånd er i behold, men viser spor af samme åbning som højre hånd, der har støttet våbenet foran kroppen. Det lange, fyldige hår kranser et rundt ansigt med en lille, tæt næse og falder bagud over ryggen. Kappen er fæstnet med en strop, men lader ellers en langærmet, højhalset kjortel synlig, der er indsnøret om livet. Den firbenede drage er knortet med et kort øglehoved, der har små stikkende, udstående øjne.

Figurerne har nedboring oventil og dybt hulede bagsider, der i øvrigt er summarisk skårne. Farverne har barokkarakter, men må være malet op flere gange, senest 1873, da maleren forsynede Jesusbarnets bog med versalerne »a b c d« og årstallet. Under de eksisterende ansigtsfarver anes en ældre og lidt lysere.

Altertavlen, der oprindeligt snarest har hørt hjemme på et sidealter, havde endnu 1870 bevaret sit skab (i hvert fald midtskabet), idet O. Nielsen taler om en altertavle fra katolsk tid, ophængt i koret. Heri fandtes udskårne figurer af »i midten Gud Fader med den korsfæstede søn, og omkring dem Jomfru Maria, en kvinde med hævet venstre hånd (Mikaelfiguren), men hvad hun har båret er afhugget, hun træder på

Fig. 14. Altertavle, o. 1610, topstykke, kvindeherme og sydvinge (s. 2682). NE fot. 1993. – Altar, um 1610, Aufsatz, Frauenherme und südliche Kartusche.

en drage».²⁰ I forbindelse med figurerne opmaling 1873 må skabet være blevet kasseret, idet de tre figurer ved Helms' besøg 1874 var ophængt østligt på skibets nordvæg; han nævner i sin indberetning deres nylige opmaling og morede sig over barnebogens abc-tekst. Nogle år senere er

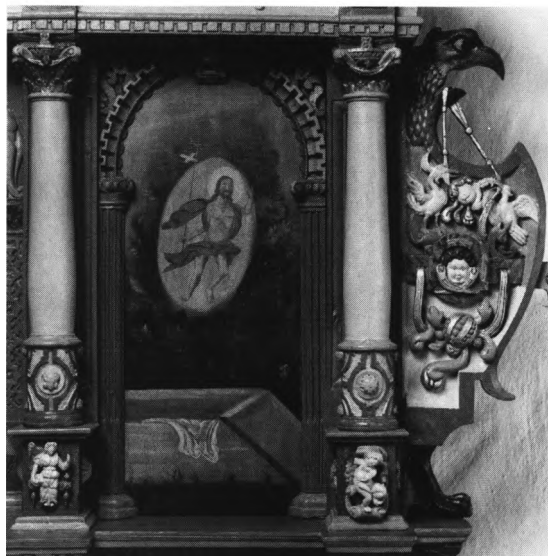

Fig. 15. Altertavle, o. 1610, søndre storfelt med vinge og maleri, Opstandelsen, fra 1792 (s. 2681f.). NE fot. 1987. – Altar, um 1610. Südliches Seitenfeld mit Kartusche und Gemälde, die Auferstehung, von 1792.

Fig. 16. S. Mikael og dragen, *sidealterfigur, o. 1230-60 (s. 2686). I Museet på Koldinghus. NE fot. 1985. – *Erzengel Michael, *Seitenaltarfigur, um 1230-60.*

figurerne lagt på loftet, hvorfra de 1898 kom til Museet på Koldinghus (inv. nr. 9133a-c).

**Sidealterfigur* (fig. 16), S. Mikael og dragen, o. 1230-60. Den slanke dragedræber, 124 cm høj, står på en nu hovedløs drage med hovedet bøjet mod venstre. Højre arm, der har været hævet (med våbenet), mangler nu, den venstre er bøjet ind foran brystet og har holdt et nu manglende skjold. Hovedet er ovalt med en flad, stærkt skrånende nakke, hvori ses et tap-hul, der må have tjent fæstnelse af en nu manglende glorieskive. Det lange, let bølgede hår dækker ørerne og har en bølget kannelering, der må stamme fra en senmiddelalderlig modernisering. Øjnene er blot skåret som hvælvede partier, næsen er kort og let svajet, munden lige med adskilte læber. Højre arm har været tilstykket med en rund tap, den venstre er summarisk angivet, da den har været dækket af skjoldet, som har været påsat med to dyvler. Englens lange kappe dækker venstre skulder og løftes af venstre hånd op foran brystet, hvorved der dannes et trækmonster af afrundede u-folder. Den underliggende kjortel lægger sig med bølgesømme (omegafolder) om de bare fødder; et par mindre dele af stoffet er tilstykket. Dragen har indfoldede, bredt kannelerede vinger, og den lange, svungne hale er stukket lige i vejret. Dens skælagtige opskæring må være sengotisk, og det manglende dragehoved har været påsat med søm (som reparation?). Figurens bagside har en udhuling, i hvis kant der bag på englens skuldre ses indsnit (8 og 10 cm brede) for fæstnelse af nu manglende vinger, der har været sømmet på. Træet står delvis blottet med slidte rester af bemaling fra 17-1800'erne (1792?). To stumper kraftig kridtgrund med hudfarve og bolus på kappen (fra forgyldning) må stamme fra den senmiddelalderlige modernisering.

Den unggotiske Mikaelsskulptur har en række danske (og nordiske) sidestykker, der vistnok alle må opfattes som sidealterprydelser med paralleller i 11-1200'ernes kalkmalede Mikaelsbilleder over sidealtersteder ved triumfvæggens sydsider.³⁴ Da de manglende vinger formentlig har været vidt udbredte, kan figuren næppe have stået i et egentligt alterskab; snarere har

Fig. 17. *Storfigurer fra gotisk altertavle, o. 1475-1500 (s. 2684). Maria med barnet, Nådestolen og S. Mikael. Nu i Museet på Koldinghus. NE fot. 1992. – *Standfiguren eines gotischen Schnitzaltars, um 1475-1500. Maria mit Kind, Gnadenstuhl und Erzengel Michael. Im Museum von Koldinghus.

den haft et enklere rygbræt, således som det endnu er bevaret ved en ærkeengel i Husby ved Flensborg.

1870 omtales Mikaelfiguren som »en større Kristusfigur trædende på en drage«, vistnok op-hængt i koret.²⁰ Da den ikke som kirkens øvrige middelalderfigurer er blevet opmalet 1873, må man ved denne lejlighed have valgt at lægge figuren på loftet (den nævnes ikke af Helms 1873). 1898 kom figuren til Museet på Koldinghus, hvor den ved en fejl er registreret og publiceret (1961) som stammende fra den sønderjyske Taps kirke (nu Vejle amt),³⁵ hvorfor figuren også i senere litteratur er henført hertil.³⁶

Altersølv (fig. 18-19), o. 1580, af samme ukendte guldsmed som et altersæt fra 1579 i Al-

slev kirke (s. 2013). Kalken (fig. 18), der minder meget om Alslevs men har fået fornyet bægeret, er 19 cm høj. Foden er sekstunget med bred fodplade og er drevet stejlt op mod skaftet. Standkanten ledsages af en bort af små fire og fire anbragte huller, og følgende tungerne løber et tolinjet skriftbånd med smukt graverede renæssanceversaler: »Er denne Kale gort af den gamel Kalc som wet øloe Daler min ien Ort oc er der nv i dene Kale komen sextan Daler til/ Og haver Hans Rask oc Niels Rask lot dene Kalch giøre af di sextan D(aler) o(g) den g(amle) Kalk, som Kierkens Tind til Linknut Kierke er fest for oc weier en nv xxvii Lot«.

Skriftbåndets afslutning snor sig op på en af fodens tunger, og på nabotungen er graveret et

Fig. 18-19, Altersølv, o. 1580 (s. 2687), kalken med uidentificeret stempel (fig. 20). 18. Kalk, ifølge indskrift udført på foranledning af kirkeværgerne Hans Rask og Niels Rask som forbedring af en ældre kalk. Nyere bæger. 19. Disk. NE fot. 1984. – *Altargerät, um 1580. Kelch mit unbekanntem Stempel (Abb. 20). 18. Kelch, laut Inschrift als Verbesserung eines älteren Kelches ausgeführt. Neuere Kupa. 19. Patene.*

lille, enkelt kors med en støbt og pånitted krucifiksfigur, der svarer til Alslevkalkens. En profileret krave danner overgang til de sekssidede skaftled. Den nærmest gotiske knop har seks spidstunger med graveret stavværk samt mellemfaldende rudebasser med påsat, fliget bladværk. På fodpladens overside ses gentaget stempel i form af et bomærke (fig. 20), der svarer til Alslevkalkens. Det høje, stejle bæger må stamme fra 1874 eller 1900.¹⁰ Disken (fig. 19), tv. 13 cm, har på fanen modstillede, graverede cirkelmedaljoner med »ihs« og et ligearmet kors med bladender. Til sættet hører et læderfuttal fra 1889.¹⁰

Oblatæske, o. 1900, af sølv, cylindrisk, med let hvælvet låg, kronet af et kors.³⁷

Alterkande, 1968, af sølv, 21 cm høj, ifølge indskrift skænket ved restaureringen 1967-68 af Marie Pedersen, Lindknud. Mærket Sterling.

†*Alterkander*. 1847 ønskedes en alterkande af porcelæn »uden ophold« anskaffet,¹⁵ hvilket var sket 1862.¹¹ 1898 købtes en ny alterkande for 10 kr.

Sygesæt, 1896, stemplet med Københavns-mærke og »I. Holm«. Kalken, 12 cm høj, har cirkulær fod, linseformet knop og højt, stejlt bæger, hvorpå er graveret to modstående kors med trepasender. På foden graveret skriveskrift: »Lindknud Kirke 1896«. Samme påskrift bærer disken, tv. 7 cm, der har cirkelkors på fanen, og en cylindrisk oblatæske, tv. 4 cm, hvis låg har et graveret, ligearmet kors.

Alterstager (fig. 21), 1710, 41 cm høje, ifølge indskrift skænket til kirkens bord af Maria Margrethe von Langenberg (til Estrup, †1715)³⁸ på opfordring af præsten Lukas Debes.²⁰ Foden er klokkeformet med profilering, skaftet balusterformet med to kraftige led, der har snoet godronnering. Flad, godronneret lyseskål med fornyet lysetorn i jern. Om foden er graveret et lille vers (kursiv): »Frue Mari Margarite from, fordi H(r) Lucas bad derom, mig gav til Lindknud Kirkeboer/ Gud hende glæd i Engle Choer. 1710«. En *syvstige* fra 1924 er af messing, 64 cm høj, med graveret versalskrift på foden: »Til Lindknud Kirke fra Søster Laura Paaskedag 1924«.

†*Messehagler*. 1725 savnedes hagel,¹² 1801 fandt synet messeklæderne ubrugelige,³⁹ ligeledes 1836.¹⁵ 1850 anskaffede man en ny messehagel af rødt fløj,¹⁵ der måtte opfarves 1882; haglen udskiftedes 1889 med en af rødt plys.¹⁵

Alterskranken, fra 1874, er halvcirkulær med drejede balustre, hylde og skammel fornyet 1967-68. Bemaling i grønt og gråt med rødbrune lister, hylden står i blankt træ, skamlen har læderbetræk, †*Alterskranker*. 1788 ønskedes knæfaldet malet,²² 1826 skulle det betrækkes.¹⁵ 1862 blev alterskranken gjort bredere,¹⁵ og 1874 fornyede man den »i bueform«¹¹ med tætsiddende balustre (jfr. fig. 30), der til dels er genanvendt i den nuværende skranke.

Døbefont (fig. 22), romansk af granit, 86 cm høj, med fire ejendommelige, siddende figurer i højt relief på kummens sider (Mackeprang: Døbefonte, s. 55, 344f.). Foden, af en grålig granit, har form af en pyramidestub med rundstave i hjørnerne og en omløbende vulst ved overgangen til det ganske korte skaft. Kummen, tvn. 83 cm, er af en mere rødlig sten, halvkugleformet med de fire figurer regelmæssigt fordelt, siddende med deres isser i niveau med mundingranden. De ca. 5 cm fremspringende figurer er 36-37 cm høje, frontale med parallelle underben og armene holdt bøjet ved siderne, så

Fig. 20. Alterkalk, o. 1580, udsnit med uidentificeret stempel (s. 2688). NE fot. 1987. – *Kelch, um 1580, Ausschnitt mit unbekanntem Stempel.*

Fig. 21. Alterstager, 1710, skænket af Maria Margrethe von Langenberg til Estrup på opfordring af præsten Lukas Debes (s. 2688). NE fot. 1987. – *Altarleuchter mit Stifterinschrift, 1710.*

hænderne er i skulderhøjde. De må vistnok opfattes som mandlige, selv om det næppe kan afgøres sikkert, om de eventuelt bærer et kort skæg. Håret er skulderlangt, ansigterne summariske med store, vidtåbne øjne, dragterne er fodside med angivelse af halsudskæring, bræmmer og skematiske folder. Ud for armene, hvis gestus vel ikke entydigt lader sig bestemme (bedende eller bærende?), løber om kummen et reliefbånd, der rummer akantusløv i form af slyngranker vekslende med arkadeindfattede palmetter. Fordybningen er harmonisk, uden afløb. Fontens fod blev rensat 1883.¹¹

1846 ønskedes fonten flyttet fra korets syd-væg tæt ved prædikestolsopgangen til en plads i nordsiden ved korindgangen.¹⁵ 1862 stod den ved korbuens nordre vange (jfr. fig. 30). 1966-67 flyttet til sin plads i skibets nordøsthjørne.

Dåbsfad (fig. 34), 1700'rne, anskaffet 1889,¹⁵ af kobber, tvn. 65 cm, med opdrejet motiv, tre

krydsende fisk, samt bukler og kølbuelinie på fanen, der har to tilføjede jernhanke. Fadet, hvis fremstillingssted er ukendt, har sidestykker i Egvad (DK.Sjyll., s. 1758) og Pederstrup (Viborg amt).⁴⁰ Det blev restaureret i Nationalmuseet 1986. †*Dåbsfæde*. 1725 savnedes døbekar,¹² 1872 købtes et dåbsfad,¹⁰ der måtte tætnes 1888 og året efter blev udskiftet med det nuværende.¹⁵

Dåbskande, 1960, af kobber, 33 cm høj, i former svarende til dåbsfadets. I bunden ses initialerne: »K. og J. R. 1960« samt mærket: »O. Frandsen«, †*Dåbskander*. 1870 købtes en †*dåbskande* af tin, der 1888 erstattedes af en ny i messing til 4 potter.¹¹

(*)*Korbuekrucifiksgruppe* (fig. 23-26), o. 1475, krucifikset med kors og bemaling fra en restaurering 1973-74, *sidefigurerne nu i Museet på Koldinghus.⁴¹ Krucifiksfiguren (fig. 23), 90 cm høj, hænger i let skrånende arme, hovedet hviler mod højre skulder, benene er parallelle med svagt frembøjede knæ og højre fod drejet ind over den venstre. Den snoede tornekrone har indborede, tildels fornyede torne, hår og fuldskæg er vilttert bølget, endende i to lange hårlokker på hver skulder. Ansigtet er forpint med næsten lukkede øjne og en halvåben mund, der lader to tandrækker synlige. Kroppen fremtræder velmodelleret med spydsår i højre side, lændeklædet er helt kort med snip mellem lårene og

Fig. 22. Døbefont, romansk af granit (s. 2689). NE fot. 1987. – *Romanische Granittaufe*.

ved højre hofte. Venstre forfod er fornyet 1973-74, ligeledes de indkrummede langfingre og dele af tommelfingrene. Issen har et lille borehul, mens figurens bagside savner udhuling. Det ny kors er glat.

*Sidefigurerne indtager sørgepositioner stående på et kantet fodstykke. Maria (fig. 24), 87 cm høj, står med ansigtet sænket og let vendt mod højre, mens hun med hænderne vrider en snip af sit lange hovedklæde foran brystet. Brynene er sammentrukne, blikket forstenet og mundvigene hængende. Hun bærer endvidere hagelin og langærmet, fodsid kjole samt en kappe, der fra begge sider er ført ind foran kroppen, og som falder i stærkt knækkende folder. Johannes (fig. 25-26), 85 cm høj, står let vendt mod højre med ansigtet hævet mod Kristus, idet han vrider hænderne foran brystet. Det skulderlange hår danner viltre lokker, ansigtet er bredt med fjernt og dystert blik. Han bærer fodsid kjortel med krave og en kappe, der er hæftet ved halsen og lagt op i en stor foldesnip under højre arm. Fødderne er bare, den højre drejet udad. Begge sidefigurer har bagtil en dyb udhuling, i hvis kant der ses dyvelhuller efter et nu manglende rygbræt, som har gjort figurene fuldrunde.

Krucifikset er nymalet 1973-74, hudfarven kølig, hår og skæg brunt, torne kronen grøn, lændeklædet forgyldt og korset gråsort. Sidefigurerne brogede staffering er fra 1873, snarest udført som delvis opmaling af ældre barokfarver. Hudfarven er naturlig, underklædningerne røde, hans kappe er grøn, hendes blå, mens hovedklædet er hvidt og hagelinet gult.

Det vides ikke, hvor længe krucifiksgruppen har bevaret sin gamle plads i korbuen. 1870 hang den vistnok i koret, idet O. Nielsen nævner den korsfæstede og Maria til højre for middelalderaltertavlen (jfr. ovf.), Johannes til venstre for den. Han omtaler Maria som »Marie Magdalene«, Johannes nævnes som »en mand med korslagte hænder«. ²⁰ Efter nymalingen 1873 så Helms krucifiksgruppen opsat samlet på triumfvæggen nord for korbuen og fremhævede den som »godt og udtryksfuldt skåret«. Ikke længe efter må sidefigurerne være henlagt på loftet,

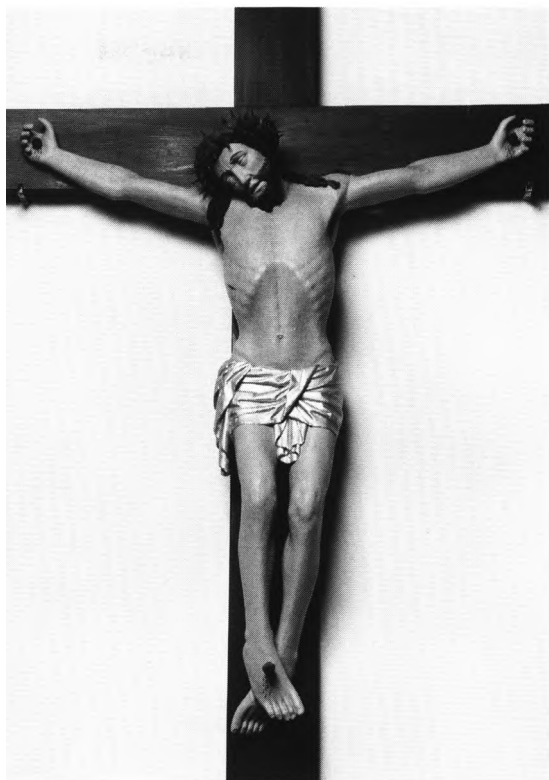

Fig. 23. Krucifiks, o. 1475, tilhørende en (*)korbuekrucifiksgruppe (s. 2690). NE fot. 1987. – *Krucifix, um 1415, zu einer (*)Triumphkreuzgruppe gehörig.*

hvorfra de 1898 er kommet til Koldinghusmuseet. Krucifiksets $\dagger$ kors blev, formentlig 1873, udskiftet med et nyt af simple fyrrebrædder, der kasseredes ved restaureringen 1973-74.⁴² Krucifikset er opsat på skibets nordvæg.

Prædikestol (fig. 28), o. 1640, som sit nærmeste sidestykke, i Guldager (s. 2079), nært beslægtet med Koldingbilledskæreren Jens Mortensens arbejder og måske udført i hans værksted.⁴³ Stafferingen fra 1792 er fremdraget ved en restaurering 1973-74. Rester af en tilhørende *(†)himmel findes i Museet på Koldinghus.

Prædikestolen består af fem arkadefag med relieffer af Kristus og de fire evangelister, flankeret af dydehermer, hvis skælmønstrede skafter dels har løvehoved (de yderste), dels englehoved med nedhængende frugtbundter. De seks dyder er skåret efter Hendrick Goltzius gængse serie.⁴⁴ Fra opgangen ses: 1) Troen, af korset er kun det nederste i behold. 2) Håbet? Højre hånd

Fig. 24-25. *Sidefigurer, o. 1475, hørende til (*)korbuekrucifiksgruppe (s. 2690). 24. Maria. 25. Johannes. I Museet på Koldinghus. LL fot. 1981. – *Seitenfiguren, um 1475, zu einer (*)Triumphkreuzgruppe gehörig. Im Museum von Koldinghus.

er lagt mod brystet, den venstre knækket af. 3) Klogskaben. Af slangen er kun en stump bevaret. 4) Uidentificeret, højre arm er afbrudt, venstre hånd lagt foran kroppen. 5) Uidentificeret, venstre arm er afbrudt, højre hånd lagt foran kroppen. 6) Kærligheden. Felternes arkader har form af muslingnicher, hvis bueslag led-

sages af en æggestav; i sviklerne englehoved. Forneden afsluttes felterne af en tandsnitliste over bruskagtig skriftkartouche. Relieffigurerne, der alle er fremstillet stående og svarer nøje til dem i Guldager, beskrives fra nord med angivelse af den påmalede underskrift (fra 1792) nedenunder: 1) »St. Mathæus« med åben bog i

venstre hånd, den højre løftet, nu uden griffel; foran ham en nærmest dansende engel. 2) (Fig. 27) »St. Marcus«, pegende i sin opslåede bog. Han står foran en arrig løve med højt løftet rumpe og hale. 3) »Salvator Mundi«, Kristus med jordkloden i venstre hånd og den højre hævet velsignende, som i Guldager skåret efter Maerten de Vos.⁴⁵ 4) »St. Lucas«, skrivende lidt akavet i den opslåede bog, ved fødderne en hesteagtig okse. 5) »St. Johannes«, bevæget, med krydsende ben og højre hånd slået ud; den venstre holder en åben bog, ørnen sidder ved højre fod. Reliefzonen kantes af vandrette, forkrøpede profilled, det nedre med tandsnit. Det høje postament har fremspring, der fortil prydes af vekselvis et englehoved og et løvehoved med ring i flaben; ved siderne bosser og bladværk. Frisen brydes af hjørnebøjler med englehoved over tandsnit og bosser, frisefelterne rummer fra nord: et englehoved, to duer omkring en frugtklase, et englehoved, et løvehoved og et frugtbundt. Over kronlisten, med æggestav, ligger en dækplanke med læsepult fra 1973-74. Nye, fra en restaurering 1927, er også hængeknopperne, og de kartoucheformede hængestykker bortset fra det sydligste. Kurvens bund har spor efter en underbaldakin, der formentlig er fjernet i 1800'rne.

Af den tilhørende *(†)himmel er i Koldinghusmuseet bevaret fire *topstykker, ca. 48×45 cm, i form af enkle rulleværkskartoucher med englehoved (fig. 31), samt en *roset fra loftet og noget *listeværk (inv. nr. 20176 a-c).

Prædikestolens bemaling fra 1792 svarer til altertavlens. Grundfarven er blå, suppleret af en lys rød, sort, grågrøn og brunt, idet den sidste som grundfarven stedvis fremtræder som marmorering. Felternes underskrift er i sort kursiv på grå bund, i postamentfelterne står med hvid skriveskrift på blå bund: »Gaar ud I aid Werden og Prædiker Evangelium for alle folk«. Himlens *rester står dels afrensede, dels med en slidt bemaling i gult og gråt fra 1877.

Prædikestolens plads syd for korbuen med opgang gennem triumfmuren er formentlig den oprindelige. Af den første staffering er kun konstateret enkelte rester, på reliefferne lidt rød

Fig. 26. Johannes, detalje af *sidefigur (s. 2691) fra (*)korbuekrucifiksgruppe, o. 1475. LL fot. 1981. – Johannes, Detail von *Seitenfigur einer (*)Triumphkreuzgruppe, um 1415.

sølvlasur og på hjørnerammestykkerne rester af sorte rosetter på kridtgrund. Øjensynligt har man ved nymalingen 1792 omhyggeligt afskrabet ældre farve. 1835 var himlen ved at falde ned og ønskedes nedtaget, restaureret og genopsat med to jernstænger.¹⁵ Dette arbejde, der synes foretaget nogle år senere,¹⁵ omfattede vistnok også en nærmest sort overstrygning af hele prædikestolen, der til gengæld savner den opmaling 1849, som blev det øvrige inventar til del. 1877 gav maler H. Hansen selve felterne en broget bemaling, mens frise, hermer og listeværk blev overstrøget med hvidt.¹¹ 1888¹¹ blev himlen nedtaget og dens rester snart efter overladt Museet på Koldinghus.⁴⁶ Stolens udseende herefter fremgår af fotografier (jfr. fig. 30), der viser et hængestykke rått nygjort. De fleste hængestykker blev nyskåret i gammel form ved istandsættelsen 1927, da en ny staffering i renæssancestil mindedes med påskriften »Malet Anno 1927 af Kr. Nielsen, Vejen« (under kronlisten). Hertil hørte i postamentfelterne samme indskrift (i fraktur) som efter den seneste restaurering

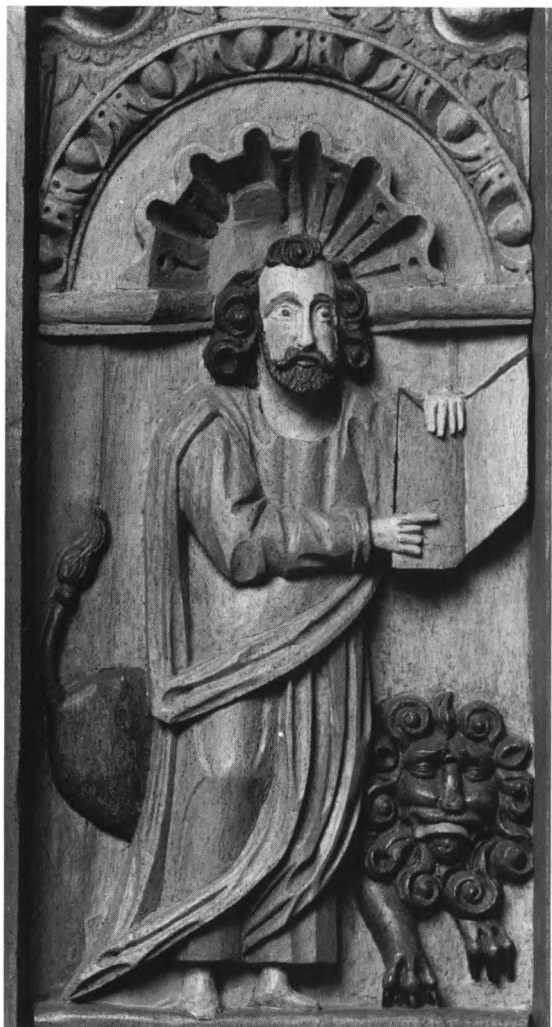

Fig. 27. Markus, prædikestolsfelt, o. 1640 (s. 2693). NE fot. 1987. – Kanzelfeld mit dem Evangelisten Markus, um 1640.

1973-74, der har givet prædikestolen sin nuværende fremtræden.

Stolestaderne består af bænke fra 1890¹¹ med skrå fyldingsryglæn samt gavle fra 1967-68 i sydvestjyske ungrenæssanceformer. Gavlene, der består af et rammeværk med dobbeltspir og to fyldinger med hjertegennembrudt foldeværk, er udført efter model af en gavl fra o. 1580, som nu ligger på kirkeloftet.⁴⁷ Også i to af de forreste gavle indgår ungrenæssancedele (fig. 32). De er tilsvarende opbygget, men med fyldinger af fyrretræ, de nedre med hjertegennembrudt foldeværk, de øvre med rudemønster under halvrosen

med karvskårne blade i sviklerne. På de to gavle er kun den øvre og indre del af rammeværket gammelt, resten nygjort 1967-68. Bænkene står grå, gavlene blå med lyserødt foldeværk på grå bund. På de to gamle gavles fyldinger er bevaret en ældre, broget bemaling, vistnok fra 1792; den ene gavls øvre rammestykke har endvidere udsparet de maledede initialer »CHNI« i skriveskrift fra 1700'rne.

†*Stolestader*. De to delvis bevarede gavle (fig. 32) og den på loftet opbevarede fra o. 1580 tyder på, at kirkens gamle stader som i så mange af egnens kirker var et ungrenæssancesæt fra denne tid. 1738 nævnes stader i tårnrummet, de to nederste så brøstfældige, at de ikke kunne benyttes.¹² 1844 ønskedes samtlige fruentimmerstole rettet og istandsat, og året efter omtales behov for et rygstød i dem,¹⁵ mangler, der udbedredes 1849 og blev fulgt op med en almindelig nymaling af stoleværket.¹⁵ 1862 havde samtlige stole rygstød, fem endvidere låger og fyldingsryglæn.¹¹ Alle kvindestole »indtil døren« blev 1873 repareret og malet i lys egetræsfarve,¹⁵ før hele stoleværket blev fornyet 1890. Til de bibeholdte bænke hørte indtil 1968 kraftige gavle med spærformet afslutning og smalle højfyldinger, kronet af en halvrosen.

**Præste- og skriftestol* (fig. 29), 1577, i sydvestjysk ungrenæssancestil, reduceret 1877, således at nu kun langsiden med dør er bevaret, 205×182 cm. Den består af fire fag med profilfyldinger i tre rækker. Fagdelingen er ikke regelmæssig, idet dorfaget er bredere end de andre, og den øvre række af liggende frisyldinger er ude af takt med de to nedre rækker af højfyldinger. Den nederste række fyldinger er glat, de to øvre rummer forskelligt arrangeret akantusløv, der i ét felt vokser ud af en vase, i et andet danner vinger på et englehoved. I dørens overfylding står med reliefskårne versaler: »Hvies Sønder I forlader di bliver forladen (Joh. 20,23) 1577«. Panelets rammeværk har øverst tandsnit og langs den ene kant neglesnit, den anden kant må have dannet hjørne med stolens nu manglende kortsider. Træet står med en lys egetræsmaling fra 1863,¹¹ hvorunder der stedvis ses en bemaling fra slutningen af 1700'rne

Fig. 28. Prædikestol, o. 1640 (s. 2691). NE fot. 1987. – Kanzel, um 1640.

(1792?) i rødt, blå og hvidt, de glatte fyldinger med mørkblå rocailler på lysblå bund.

1789 ønskedes skriftestolen malet,²² hvilket skete 1792. Jacob Helms nævner 1873 præstens lukkede stol ved alterets nordside og forklarer den som en gammel skriftestol, hvortil også

dens indskrift sigtede. 1874 blev den nu egetræs-malede præstestol formindsket.¹¹ Det skete ved borttagelse af dens kortside, mens langsiden gennemsavedes og bøjedes i vinkel til et lille rum på 2×2 fag (jfr. fig. 29). Efter anskaffelse af en lænestol til præsten 1888 blev den gamle præ-

stestol sat op bag i kirken.¹⁰ Afgivet til Museet på Koldinghus 1898 (inv. nr. 13584).

†*Degnestol*. Kirkesangerens stol, formentlig i korets sydøsthjørne, blev 1874 formindsket og 1888 fjernet fra koret.¹⁵

En *pengeblok*, fra 1967-68, er af egetræ med messingbånd, 74 cm høj. Opsat ved indgangen i skibet, †*Pengeblokke*. 1789 havde beboere i sognet »sidstafvigte Skærtorsdag egenmægtigt indsat en pengeblok«, som bispren nu krævede fjernet. Blokken, der bar indskriften: »Denne Sparbøsse er indsat i Lindknud Kirke til Tavlepenges forvaring til de fattige«, blev borttaget 11. dec. samme år.⁴⁸ 1862 beskrives kirkeblokken, af egetræ, som omvunden med jernbånd. Dens overdel, »med en messing bing (sic) at komme pengene i« var til at åbne og sikredes af to låse.¹¹

En †*Klingpung*, nævnt som en kirkebøsse med læderpung, eksisterede endnu 1962.¹¹

Våbenhusets *dørfloj* er fra 1960, af egetræ. 1862 beskrives en gammel jernbunden †*dørfloj* mellem skib og våbenhus, vistnok fra 1641. Den var af egetræ »med jernstænger belagt på ydersiden, og med nøgle og lås og hængsler, at oplukkes indad til venstre«. Ifølge O. Nielsen stod der i jernet initialerne »KAKA. 1641«,²⁰ hvilket Helms 1873 præciserede med oplysningen, at indskriften kun var svagt fordybet i dørens jernbeslag. Dørflojen blev solgt 1888.¹¹

Orgel, 1953,¹¹ med seks stemmer, bygget af Wilhelm Hemmersam, København. Ombygget 1968 af Brdr. Bruhn, Årslev. Disposition: Gedakt 8', Spidsgamba 8', Principal 4', Rørfloj 4', Blokfløj 2', Nasat 1 1/3'. Ved ombygningen

Fig. 29. *Præste- og skriftestol, 1587 (s. 2694), nu i Museet på Koldinghus. NE fot. 1985. — *Pastoren- und Beichtstuhl, 1587. Im Museum von Koldinghus.

Fig. 30. Indre set mod øst. Fot. o. 1900. Det kgl. Bibliotek. – *Kircheninneres gegen Osten, um 1900.*

1968 fornyedes traktur-og registratormekanikken samt luftforsyningsanlægget, orgelhuset fik en ny og højere sokkel, og spillebordet flyttedes fra bagsiden til forsiden. Oprindelig på forhøjning i tårnrummet;¹¹ siden 1968 på gulvet i skibets nordvestre hjørne, med sydvendt facade, der har grå bemaling og røde lister. Kirken havde tidligere et *†harmonium* i tårnrummet.¹¹

Salmenummertavler. 1-2) Ens, o. 1900, egetræ, 75×70 cm, til metalcifre, øvre og nedre ramdestykke er udformet som brede skriftbånd med reliefversalerne »Lovsyng vor Gud« og »Ja pris hans Navn«. Malet i gråtoner. 3-5) Tre ens, fra anden halvdel af 1800'rne, nu henlagt på loftet. De er af fyr med svajet overkant, 53×40 cm, sortmalede (til kridt) med hvid skriveskrift: »Før Prædiken« og »Efter Prædiken«. 1862 be-

taltes for to salmenummertavler,¹⁰ 1874 for to mere.¹¹ *Præsterækketavle*, 1951, »udarbejdet« af Selskabet for kirkelig Kunst, 160×100 cm. Tavlen har afrundede hjørner og et ophøjet indskriftfelt med påskrift i mørkgrå kursiv. Malet i gråtoner. På tårnets sydvæg.

En *kirkestævnetavle* i våbenhuset, 26×38 cm, med hvid frakturindskrift »Kirkestævne« på sort bund, synes at være en moderne replik af en tilsvarende, der nævnes i inventariet 1862.⁴⁹

Tre *lysekroner* af messing er anskaffet 1913, den ene (nu i tårnrummet) har på hængeskuglen kursivindskriften: »Til Lindknud Kirke ved Sognepræst Nielsen og Hustru Julen 1913. Soli Deo Gloria (Gud alene æren)«. Den hang oprindelig som den midterste af de tre kroner, der tændtes første gang juleaften 1913.¹¹

Fig. 31. *Topstykke fra *(†)prædikestolshimmel, o. 1640 (s. 2693). I Museet på Koldinghus. NE fot. 1993. – *Aufsatz von *(†) Schalldeckel, um 1640. Im Museum von Koldinghus.

Fig. 32. Stolegavle, o. 1580, rammeværket hovedsagelig fornyet 1967-68 (s. 2694). NE fot. 1987. – Gestühlswangen, um 1580. Rahmenwerk hauptsächlich erneuert 1961-68.

Klokke (fig. 33), o. 1500, skriftløs, tvm. 64 cm (Uldall, s. 133). Den har profileret slagring og om halsen seks små reliefkors (ca. 2,5 cm) med fligede ender, indfattet af lister. Hele kronen er fornyet i jern. I slyngebom i klokkestablen på kirkegården. 1740 hang klokken i tårnet; den fattedes da reb og stang,¹² en mangel, der ligeledes beklagedes 1819.²³ 1840 istandsattes klokken,¹⁵ og 1875 blev det tilladt at flytte den i en »klokkestol« (stabel) ved kirkens østgavl (jfr. ovf.).¹⁵

GRAVMINDER

1870 fandtes to †gravtræer (»ligsten af træ«) i kirken.²⁰ 1) O. 1676, over Hans Kristensen, født i Assersbøl, †1676 sammesteds, i hans alders 63. år. 2) O. 1694, over Kristen Hansen, †1694 i Assersbøl.

Kirkegårdsmonumenter. I et gravstensmuseum nord for kirken står fem støbejernskors. 1)

O. 1861, over Amika Nielsen, *4. jan. 1816 i Fåborg, †12. jan. 1861 i Oxlund. Korset, der har paralleller i Vorbasse (s. 2320), måler 110×76 cm og har krabbebladsformede korsender med roset, samt håndtryk på bagsidens korsskæring. Korsfodsdekoration på begge sider. Indskrift i antikva og versaler (navn).

2) O. 1865, over Amika Terkelsen, *3. feb. 1864 i Oxlund, †8. jan. 1865. Korset, 82×53,5 cm, har profileret kant og fod samt svagt markerede trepas i korsenderne. Indskrift i antikva og versaler (navn).

3) O. 1866, over Kjerstin Jacobsen, *22. sep. 1844 i Oxlund, †7. maj 1866 sammesteds. Som nr. 1, faststøbt på granitblok.

4) O. 1867, over dannebrogsmænd Ole Peder sen, *28. juli 1779 i Tirslund, 130. marts 1846 i Lindknud og Anne Magrete(!) Pedersen, *9. marts 1793 i Lindknud, †17. jan. 1867 sammesteds. Som nr. 1, med gravskrift på begge sider.

5) O. 1874, over Ellen Kirstine Thøgersen, *18. nov. 1828, 121. dec 1874 i Oxlund. Som nr. 1, dog med gravvers på den glatte bagside og korsfodsdekoration på bagsiden alene.

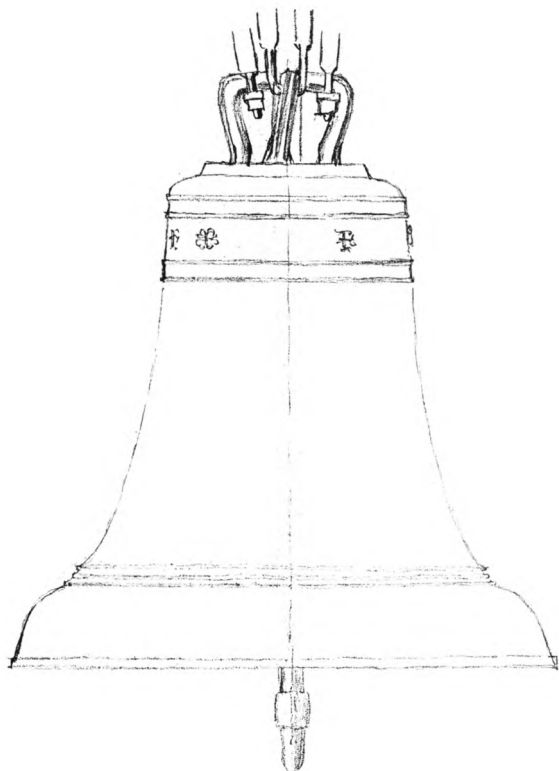

Fig. 33. Klokke, o. 1500 (s. 2698). Tegning af F. Uldall 1901 i Nationalmuseet. – *Glocke, um 1500.*

KILDER OG HENVISNINGER

Vedr. arkivalier for Ribe amt i almindelighed henvises til s. 50f., vedr. litteratur og forkortelser til s. 54f. Endvidere er benyttet:

Ved embedet. Synsprotokol 1862f. – LA Vib. Lindknud kirkes regnskab 1854-1919 (C KRB.272).

NM2. *Håndskrifter.* F. Uldall: Om de danske landsbykirker VII, 1887, s. 152-55. – *Indberetninger.* J. Helms 1873 (bygning, inventar), Chr. Axel Jensen 1926 (altertavle), Poul Jensen (altertavle og prædikestol), Mogens Larsen 1967 (altertavle, prædikestol, krucifiks), P. Fulgsang 1974 (altertavle), Georg N. Kristiansen 1974 (4 indb. og notater om altertavle, prædikestol og krucifiks), Knud Holm 1986 (dåbsfad), Anker Sjøgren og Ole Bjørn Jensen 1986 (dåbsfad).

Tegninger og opmålinger. NM2. Opmåling af klokke ved F. Uldall 1901. Plan, snit og opstalter af bygning ved Aage Bugge 1926. Kalke af indskrifter på altertavle og prædikestol samt snit af altertavle og rekonstruktion af tavlens fodstykke ved Georg N. Kristiansen 1974. Situationsplan ved B. Vestergaard 1986. – *KglBibl.* Tegning af kirken ved Burman Becker o. 1860.

Litteratur. O. Nielsen: Historiske Efterretninger om Malt Herred, 1870, s. 149-57. Niels Thøgersen: Fra Lindknud Sogn, udg. af August F. Schmidt, Lindknud 1936.

Historisk indledning ved Michael H. Gelting, beskrivelse af bygning ved Niels Jørgen Poulsen, inventar ved Ebbe Nyborg og Ole Olesen (orgler) og gravminder ved Anne-Sofie Elley Molter. Tysk oversættelse: Bodil Moltesen Ravn. Redaktionen afsluttet juni 1993.

¹ RA. Ribe bisp 1538. Register på sognepræsters ejendom og rente udi Varde syssel, s. 95.

² Kronens Skøder IV, 19.

³ Endnu 1771 overtog Henrik H. C. Lautrup til Estrup kirken fra sin far.

⁴ LA Vib. Ribe bispearkiv (C 4.168); RA. DaKanc. A 29. Efterretninger om ejerne af kirker og kirketiender, 1726-97.

⁵ Mønterne opbevares i Den kgl. Mønt- og Medaille-samling (FP 3291, 1974).

⁶ DaSagn. II, 191-92 og ny rk. II, 125.

⁷ Becker: Orion II, 1839, s. 129.

⁸ DaSagn. II, 191-92.

⁹ Danske Kirkelove, udg. af H. F. Rørdam, 1883, I, 373. Formuleringen viser, at værgerne ikke umiddelbart kunne råde over kirketienden. Det samme gjaldt i disse år for Grene, Vorbasse, Lejrskov og Anst (s. 2283, 2305, 2415 og 2464).

¹⁰ LA Vib. Lindknud kirkes regnskab 1854-1919 (C KRB.272).

¹¹ Synsprotokol 1862f.

¹² LA Vib. Ribe bispearkiv. Ureg. korrespondance vedr. Malt hrd. 1633-1778 (C 4.58).

¹³ En del af jorden tilhørte skoleloden. Læreren betales årligt 3 kr for afstået jord til kirkegården.

¹⁴ 1903 anskaffedes 174 nummersten til gravstederne.

¹⁵ LA Vib. Ribe amts østre provsti. Synsprotokol for Anst med flere herreder 1829-91 (C 45.4-9).

¹⁶ Flere af egnens mindre kirker er opført efter samme koncept (kvadre i koret og rå kampesten i skibet): Seest og Hjarup samt de middelalderlige kirker i Grene og Hejnsvig.

¹⁷ Et manglende forbandt i kirkens sydside, mellem kor og skib, behøver ikke at være et oprindeligt træk, men kan lige så vel skyldes omsætning.

¹⁸ Også i Gesten kirke (s. 2516f.) er kvaderbeklædningen ført helt til tops i korets østgavl.

¹⁹ Jfr. O. Nielsen: Historiske Efterretninger om Malt Herred, 1870, s. 150-51; Aksel Lassen: Skæbneåret 1659. Hungersnød og pest over Sydvestdanmark, Århus 1958.

²⁰ O. Nielsen: Historiske Efterretninger om Malt Herred, 1870, s. 149-57.

²¹ LA Vib. Ribe bispearkiv. Kirkesyn 1696-1775 (C 4.189).

Fig. 34. Dåbsfad, 1700'rne, anskaffet 1889 (s. 2689). NE fot. 1987. – *Taufschale, 18. Jh., für die Kirche erworben 1889.*

²² LA Vib. Ribe bispearkiv. Kirkesyn 1788-92 (C 4.190).

²³ LA Vib. Ribe stiftsprovsti og købstadsprovsti. Synsprotokol for kirker og præstegårde 1812f. (C 36A.13).

²⁴ Snarest kan der være tale om antikke, allegoriske fremstillinger; b, med diende fugl, kan næppe være Leda med svanen og er rimeligvis at opfatte som en pietas-allegori. Se eksempelvis Cesare Ripa: *Iconologia of Uytbeeldinghe des Verstands*, Soest 1971, s. 176, og jfr. Henrik Bramsen: *Det forsvundne Monument, 1977* (om Leda-motivet).

²⁵ Postamentfeltets ældre bræt fra 1877 er henlagt på kirkeloftet. Det er af fyr, 17×100 cm, og har rester af indskrift i gul fraktur: »Jesus Krist er Livsens Kilde«.

²⁶ Hermerne er skåret efter samme forlæg som på Gesten kirkes altertavle, hvor arbejdet dog skyldes en anden og langt mere primitiv billedskærer. Se s. 2525 med fig. 15.

²⁷ 1973/74 kunne kun iagttages enkelte stumper af formodet originalfarve. På storfrisen var svage spor af forgyldt skrift på sort bund, på søjlekapitælerne iagttoges smalte og i ornamentbunden stedvis lidt forgyldning.

²⁸ Poul Jensen kunne 1927 læse lidt af indskriften i det nedre buelfelt: »Loven er vor...est...Christum...«, mens Georg N. Kristiansen 1973/74 konstaterede tallene »1,2,3...« i bogen.

²⁹ Jfr. note 15. At rettelsen blev foretaget (efter 1852) synes at fremgå af Georg N. Kristiansens undersøgelse 1973/74. Han konstaterede i storfeltet to malerier over hinanden, af hvilke det nedre øjensynligt kun havde stået fremme i kort tid. Alt var dog stærkt ødelagt.

³⁰ Nu på kirkeloftet, jfr. note 25.

³¹ Jfr. malerier i ↑Verst og Lejrskov kirker, s. 2369, 2383, 2433.

³² Der er 1973/74 taget kalker af indskrifterne, som opbevares i NM.

³³ Se Sigvard Skov: *Middelalderlige Træskulpturer, Koldinghusmuseet*, 1961, s. 17.

³⁴ Se Ebbe Nyborg: *Mikaels-altre*, i hikuin nr. 2, 1977, s. 157ff. og Jörn Barfod: *Holzskulptur des 13. Jahrhunderts im Herzogtum Schleswig, Husum* 1986, s.36, 52f., 127, 172. Lindknudfiguren er i disse fremstillinger fejlagtigt henført til Taps (jfr. ndf.).

³⁵ Sigvard Skov 1961 (jfr. note 33), s. 11f. Figurens proveniens fra Lindknud er påvist ved en nyregistrering 1985, idet den fremgår af et brev, stilet til Koldinghusmuseet 1927.

³⁶ Jfr. note 34.

³⁷ 1853 ønskedes en passende brødæske anskaffet. Jfr. note 15.

³⁸ Jfr. H. K. Kristensen: *Hovedgården Estrup i Malt herred*, Varde 1968, s. 51f.

³⁹ LA Vib. Ribe bispearkiv. Indberetninger og syn 1798-1802 (C 4.705).

⁴⁰ Se også DK. SJyll., 2929f. og William Karlson: *Dopfat och dopskålar*, i *Kulturens Årsbok* 1957, illustration s. 87.

⁴¹ Inv. nr. 9139a-b. Jfr. Sigvard Skov: *Middelalderlige Træskulpturer, Koldinghusmuseet*, 1961, s. 29.

⁴² Korset, der måler 167×125 cm og har ender i liljeform, er nu henlagt på kirkeloftet.

⁴³ Tilknytningen til Jens Mortensen er tydelig når det gælder opbygning og billedvalg, men skæringerne har ikke samme volumen og svung som hans mere sikre arbejder, der næsten alle stammer fra 1650'erne. Om Jens Mortensen, der synes at have været virksom o. 1635-56, se Merete Bergild og Jens Jensen: »Nykirkemesteren« – Jens Mortensen og hans træskærerarbejder i jyske kirker omkring midten af 1600-tallet. I ÅrbRibe 1987.

⁴⁴ Serien er stukket af Jacob Matham. Se Christie: *Ikonografi II*, 217f. og Hugo Johannsen: *The graphic art of Hendrick Goltzius as prototype for danish art during the reign of Christian IV.*, i *Art in Denmark, Leids Kunsthistorisch Jaarboek* 1983, s. 97f. med fig. 12-15.

⁴⁵ Se Marie Mauquoy-Hendrickx: *Les etampes des Wierix, Bruxelles* 1978, nr. 868. Samme forlæg er brugt på Jens Mortensens altertavle i Jerne (s. 982) og på hans prædikestol i Vester Nykirke (s. 1730).

⁴⁶ Tidspunktet kendes ikke, men resterne befandt sig i museet 1895.

⁴⁷ Af gavlen, 98 cm høj, er kun fyldingerne og den indre del af rammeværket i behold, resten er fra 1967/68.

⁴⁸ LA Vib. Ribe bispearkiv. Ureg. korrespondance ang. Malt hrd. 1780-1812 (C 4.59).

⁴⁹ Jfr. note 11. Tavlen er afbildet i Erik Nørr: *Præst og administrator. Sognepræstens funktioner i lokalforvaltningen på landet fra 1800 til 1841*, 1981, s. 84.